

Sygn. akt I UK 189/19

POSTANOWIENIE

Dnia 5 czerwca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania A.N.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z.
z udziałem zainteresowanej „C.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 5 czerwca 2020 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 14 listopada 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

**II. zasądza od organu rentowego na rzecz A.N. 240 zł
(dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 listopada 2018 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. wniesioną od wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 27 września 2017 r.

Postępowanie zostało zainicjowane przez A.N., która odwołała się od decyzji organu rentowego z dnia 13 maja 2016 r. stwierdzającej, że wnioskodawczyni od dnia 2 października 2015 r. nie podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę u zainteresowanego „C.” Spółka z o.o. w G.. Sąd drugiej instancji uznał za miarodajne ustalenia faktyczne. Sprowadzały

się one do przyjęcia, że w dniu 1 października 2015 r. wnioskodawczyni skutecznie zrezygnowała z pełnienia funkcji członka zarządu zainteresowanej (oświadczenie zostało złożone prokurentowi samoistnemu). Następnie w dniu 2 października 2015 r. wnioskodawczyni i zainteresowany zawarli umowę o pracę, przy czym pracodawcę reprezentował prokurent, a pracownicy powierzono obowiązki dyrektora do spraw marketingu i sprzedaży.

Skargę kasacyjną wywiódł organ rentowy, zarzucił naruszenie:

- art. 382 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 i art. 391 § 1 k.p.c. polegającego na pominięciu przy dokonywaniu ustaleń oraz nieuwzględnieniu w ramach dokonywanych rozważań przez Sąd drugiej instancji części zebranego w sprawie materiału wskazującego na faktyczne wykonywanie po 1 października 2015 r., to jest po formalnej rezygnacji przez odwołującą A.N. z funkcji jedyne go członka zarządu, nadal czynności w charakterze członka zarządu związanych z prowadzeniem spraw spółki oraz jej reprezentacją, to jest pominięcia dowodu z umowy najmu z 22 października 2015 r. zawartej przez A.N. w imieniu „C.” Spółki z o.o. w G., jako prezesa zarządu spółki.

- art. 202 § 4 k.s.h. i art. 61 k.c. oraz art. 58 § 1 i 2 k.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie ważności rezygnacji odwołującej z funkcji jedyne go członka zarządu;

- art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 12 ust. 1 oraz art. 13 pkt 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 22 k.p. poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie odwołująca od 2 października 2015 r. funkcjonowała w spółce wyłącznie w charakterze pracownika, podlegając z tego tytułu obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, nie mając już po 1 października 2015 r. statusu członka zarządu z uwagi na złożoną rezygnację, podczas, gdy faktycznie po 1 października 2015 r. wykonywała ona w tym charakterze nadal czynności zarządcze, w szczególności kierowała i reprezentowała spółkę zawierając, jako Prezes zarządu w imieniu spółki strategiczne umowy w sprawie lokalu, będąc w tym okresie wpisaną do KRS spółki, jako jedyny członek jej zarządu i w konsekwencji zaniechania przez Sąd drugiej instancji oceny, czy tego typu aktywność odwołującej w spółce stanowiła realizację jej zadań w ramach stosunku organizacyjnego więzi korporacyjnej - jako członka

zarządu, czy też stanowiła wypełnianie obowiązków pracowniczych w ramach reżimu z art. 22 k.p., co de facto doprowadziło do zastosowania przepisów prawa materialnego do niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego, czyli wadliwą subsumcję tego stanu do zawartych w nich norm prawnych.

Zdaniem skarżącego w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, polegające na potrzebie udzielenia odpowiedzi na pytanie:

1) czy złożenie oświadczenia o rezygnacji z funkcji jedynego członka zarządu spółki kapitałowej i dalsze wykonywanie przez tę osobę obowiązków członka zarządu związanych z kierowaniem i reprezentowaniem spółki, jako prezes zarządu w stosunkach zewnętrznych i to najważniejszych sprawach spółki - jak najem lokalu pod działalność - mając przy tym na uwadze nie wykreślenie na ten czas wpisu o członku zarządu z KRS spółki - pozwala na ustalenie, iż przedmiotowa czynność rezygnacji była czynnością mającą na celu obejście przepisów prawa, a w szczególności art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 12 ust. 1 oraz art. 13 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 22 k.p. w celu umożliwienia odwołującej pozyskanie pracowniczego tytułu do podlegania ubezpieczeniom społecznym w związku z zawartą ze spółką umową o pracę niezwłocznie po złożeniu rezygnacji z funkcji członka zarządu, a zatem czy była czynnością nieważną *ex lege* (art. 58 § 1 k.c.);

2) czy złożenie oświadczenia o rezygnacji z funkcji członka zarządu i dalsze wykonywanie przez tę osobę obowiązków członka zarządu pozwala na ustalenie, iż przedmiotowa czynność rezygnacji była czynnością naruszającą zasady współżycia społecznego, a w szczególności zasadę ochrony praw innych uczestników systemu ubezpieczeń społecznych poprzez umożliwienie odwołującej pozyskanie w ten sposób pracowniczego tytułu do podlegania ubezpieczeniom społeczne dającego korzystniejsze świadczenia z tego tytułu kosztem innych uczestników systemu ubezpieczeń społecznych, a zatem w konsekwencji była czynnością nieważną *ex lege* (art. 58 § 2 k.c.);

3) czy także złożenie oświadczenia o rezygnacji z funkcji członka zarządu spółki i dalsze wykonywanie przez tę osobę obowiązków członka zarządu, pozwala na ustalenie, iż przedmiotowa czynność rezygnacji z funkcji była czynnością pozorną i w konsekwencji czynnością nieważną *ex lege* (art. 83 k.c.);

4) czy dalsze wykonywanie po złożeniu rezygnacji przez członka zarządu spółki obowiązków członka zarządu tej spółki powinno się ocenić w kategoriach: a) braku wygaśnięcia mandatu dotychczasowego członka zarządu; albo b) dorozumianego cofnięcia oświadczenia o rezygnacji;

5) czy w ramach opisanej wyżej sytuacji faktycznej, w tym złożenia przez odwołującą rezygnacji z funkcji członka zarządu, podczas faktycznego nadal wykonywania w tym charakterze czynności zarządczych, wymaga zbadania przez sąd drugiej instancji - w ramach weryfikacji tytułu do podlegania ubezpieczeniom społecznym - czy owa aktywność stanowiła realizację zadań w ramach stosunku organizacyjnego - więzi korporacyjnej, czy też wyplenienie obowiązków pracowniczych w ramach reżimu z art. 22 k.p.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie może zostać przyjęta do rozpoznania.

Postawione przez organ rentowy pytania, jakkolwiek interesujące, to jednak koncentrują uwagę na aspekcie nie rzutującym na ważność pracowniczego tytułu ubezpieczenia, a tego dotyczy rozpoznawana sprawa. Zasadzają się na założeniu (przeciwным do twierdzeń Sądu odwoławczego), że podpisanie przez wnioskodawczynię jednostkowej umowy najmu jako członek zarządu, po zrzeczeniu się tej funkcji, skutkuje nieważnością zawartej umowy o pracę. Supozycja ta jest fałszywa, a to oznacza, że zagadnienia prawne, na których zbudowano wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej nie mają wpływu na wynik sprawy, a zatem ich wyjaśnienie nie występuje „w sprawie” w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Aby zrozumieć wskazaną zależność należy wskazać na szereg okoliczności.

Po pierwsze, podpisanie przez wnioskodawczynię umowy najmu niekoniecznie przesądza o nieważności zrzeczenia się z członkostwa w zarządzie spółki kapitałowej. Może bowiem świadczyć o działaniu za osobę prawną bez umocowania, z skutkami regulowanymi w Kodeksie cywilnym. Zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 213/13, OSNP 2015 nr 3, poz. 41, wskazując, że wykonywanie obowiązków członka zarządu po zrzeczeniu

się funkcji nie świadczy o nieważności rezygnacji, chyba że zostanie wykazane, że doszło do wady oświadczenia woli w postaci pozorności, a ta zachodzi, gdy dojdzie do porozumienia między członkiem zarządu a spółką. W sprawie takie ustalenie nie zostało poczynione.

W tym miejscu, mimo deklaracji skarżącego, należy wskazać, że Sąd Najwyższy rozpoznawał już sprawy, w których dochodziło do realizowania przez byłego członka zarządu czynności w imieniu spółki. Chodziło o odpowiedzialność członka zarządu na podstawie art. 116 Ordynacji podatkowej. Dokonując wykładni tego przepisu podkreślono, że wynika z niego, że odpowiedzialność tę ponosi członek zarządu faktycznie pełniący obowiązki. Konsekwencją takiego sposobu interpretacji jest teza, że członek zarządu, składając rezygnację, nie może „uciec” od odpowiedzialności na podstawie art. 116 Ordynacji podatkowej, gdy nadal pełni funkcję zarządu w spółce (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 marca 2016 r., I UK 91/15; z dnia 14 grudnia 2016 r., II UK 494/15 i z dnia 23 września 2014 r., II UK 560/13 oraz z dnia 9 stycznia 2018 r., III UK 12/17 i z dnia 28 listopada 2018 r., II UK 365/17, OSNP 2019 nr 5, poz. 68). W judykatach tych nie wypowiediano się na temat ważności rezygnacji, co jest zrozumiałe, jeśli uwzględni się, że samo faktyczne występowanie w imieniu spółki jest wystarczające do przypisania odpowiedzialności za składki.

Z wyvodu tego wynika, że nie polega na prawdzie twierdzenie jakoby aspekt związany z rezygnacją z członkostwa w spółce nie był dotychczas rozważany w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Wręcz przeciwnie, można uznać, że poza wadą pozorności, utrwalone jest stanowisko, zgodnie z którym faktyczne realizowanie obowiązków członka zarządu nie skutkuje nieważnością oświadczenia woli zawierającego rezygnację – dochodzi w takim wypadku do innej wady, braku umocowania do działania za osobę prawną. Konkluzja ta sprawia, że założenie na którym oparto zagadnienia prawne przedstawione w skardze kasacyjnej jest problematyczne.

Po drugie, należy podkreślić, że zgodnie z ustaleniami Sądu Okręgowego i Apelacyjnego realizacja obowiązków w ramach umowy o pracę nie ograniczała się tylko do podpisania umowy najmu. Ma to znaczenie, jeśli weźmie się pod uwagę dwie okoliczności. Po pierwsze, zakładając nawet, że rezygnacja z funkcji członka

zarządu była nieważna, to i tak nie wpływa to na skuteczność pracowniczego tytułu ubezpieczenia. W orzecznictwie utrwalony i jednoznacznie wyrażany jest bowiem pogląd, że jeśli stosunek pracy zrealizował się przez wykonywanie zatrudnienia, wady oświadczeń woli dotyczące umowę o pracę, nawet powodujące jej nieważność (w tym naruszenie art. 210 k.s.h.), nie skutkują w sferze prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 512/98, z dnia 17 grudnia 1996 r., II UKN 32/96, z dnia 17 marca 1998 r., II UKN 568/97, z dnia 28 lutego 2001 r., II UKN 244/00, z dnia 2 czerwca 2006 r., I UK 337/05, z dnia 6 marca 2007 r., I UK 302/06, z dnia 4 października 2007 r., I UK 116/07, z dnia 19 lutego 2008 r., II UK 122/07, z dnia 11 maja 2009 r., I UK 15/09, z dnia 5 czerwca 2009 r., I UK 21/09, z dnia 19 stycznia 2010 r., I UK 281/09, z dnia 24 lutego 2010 r., II UK 204/09, z dnia 21 maja 2010 r., I UK 43/10, z dnia 24 sierpnia 2010 r., I UK 74/10, z dnia 26 lutego 2013 r., I UK 472/12, LEX nr 135641, z dnia 11 września 2013 r., II UK 36/13, LEX nr 1391783, z dnia 17 marca 2016 r., III UK 83/15, LEX nr 2026236 i z dnia 17 maja 2016 r., I PK 139/15, LEX nr 205761). Po drugie, ponownie zakładając, że rezygnacja z funkcji członka zarządu była nieważna, nie da się zakwestionować skuteczności umowy o pracę, której przedmiotem jest wykonywanie obowiązków nie należących do obowiązków członka zarządu, a regulowanych w przepisach Kodeksu spółek handlowych. W prawie ubezpieczeń społecznych nie jest bowiem wykluczone, że te same strony łączy kilka więzi prawnych (umowa o pracę i relacja korporacyjna związana z funkcją w organach spółki). Każda z tych zależności oceniana jest samodzielnie, a nieważność jednej z nich nie rzutuje na pozostałe. Oznacza to, że ubezpieczona równolegle mogła być pracownikiem w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 12 ust. 1 oraz art. 13 pkt 1 ustawy systemowej, jak i członkiem zarządu i z tego tytułu nie podlegać ubezpieczeniom społecznym (wobec braku podstawy prawnej). Uznanie, że więź korporacyjno-organizacyjna jest ważna lub nieważna nie wpływa na pracowniczy tytuł wykonawczy, jeśli z ustaleń sądu (co ma miejsce w rozpoznawanej sprawie) wynika, że ubezpieczona faktycznie wykonywała obowiązki pracownicze nie mieszczące się w uprawnieniach członka zarządu.

Przedstawione wywody sprawiają, że wskazane przez organ zagadnienia prawne nie uzasadniają przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Podstawowym

zadaniem Sądu Najwyższego jest stanie na straży jednolitości orzecznictwa i kontroli jego legalności. Komunikatywny jest zatem warunek z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., zgodnie z którym przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania następuje w razie wystąpienia istotnego zagadnienia prawnego. Sprawowanie wymiaru sprawiedliwości odbywa się jednak przez rozpoznawanie skarg kasacyjnych. Instytucjonalne powiązanie wypowiedzi Sądu Najwyższego z indywidualnym sporem widoczne jest także w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., który wymaga aby zagadnienie prawne wystąpiło w sprawie. Oznacza to, że przyjęcie skargi do merytorycznego rozpoznania dopuszczalne jest jeśli w danym postępowaniu zakończonym prawomocnym wyrokiem wystąpiło, a zatem zaważyło na rozstrzygnięciu, zagadnienie o charakterze kwalifikowanym (istotnym). W ten sposób kontrola legalności jednostkowego wyroku (aspekt indywidualny), umożliwia osiągnięcie homogeniczności interpretacyjnej systemu prawnego (czynnik powszechny). Skoro w rozpoznawanej sprawie ocena trafności rozstrzygnięcia nie zależy od rodzaju odpowiedzi na postawione przez organ rentowy pytania, to staje się jasne, że aspekt indywidualny nie ma miejsca i nie wystąpiły przesłanki z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Konkluzja ta jest tym bardziej uzasadniona w przypadku, gdy w orzecznictwie wyjaśniono już sporną kwestię (nie po myśli pytającego).

Dlatego na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzeczono jak w sentencji. O kosztach postępowania Sąd Najwyższy rozstrzygnął kierując się regułą z art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w związku z art. 389²¹ k.p.c.